

Florina-Maria Băcilă¹

Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Litere, Istorie și Teologie

GENITIVUL SUPERLATIV ÎN POEZIA LUI TRAIAN DORZ

Lucrarea de față își propune să analizeze implicațiile unei construcții cu valențe stilistice remarcabile pentru mesajul versurilor lui Traian Dorz: genitivul superlativ. Vom avea în vedere asemenea structuri realizate prin repetarea substantivelor la formele lor de genitiv plural, inclusiv în asocieri care au statut de locuțiuni adverbiale. Pe de altă parte, anumite grupuri de acest tip reprezintă substitute ale numelui Divinității, conferind textului, o dată în plus, nuanțe expresive. Dincolo de simpla actualizare a unor atari valori gramaticale și semnificații-cheie, utilizarea, în poezia dorziană, a unor astfel de sintagme pune în lumină aspecte referitoare la adevăruri teologice incontestabile, la crezul artistic al autorului, la concepția sa despre creația lirică și despre parcursul existențial al ființei umane în relație cu Dumnezeu.

Cuvinte-cheie: genitiv, superlativ, gramatică, stilistică, poezie mistico-religioasă

În lucrările de gramatică românească se arată că, în anumite contexte, genitivul poate apărea în sintagme echivalente cu gradul superlativ (Academia Română, 1966a, p. 76; Academia Română, 1966b, p. 123), prin repetarea imediată a substantivului regent ca determinant, cu forma sa de genitiv plural, fără însă ca acesta să provină neapărat, prin conversiune, dintr-un adjectiv (cf. *frumoasa frumoaselor* vs *floarea florilor*), „ceea ce generează ideea de superlativ al unei însușiri implicite în planul semantic al substantivului” (Irimia, 1997, p. 67). „Folosit inițial ca un atribut substantival genitival, el a devenit o sintagmă similară substantivelor compuse.” (Brâncuș & Saramandu, s.a., p. 13). În studiile de specialitate, construcția este menționată în rândul mijloacelor expresive de redare a intensității maxime (Avram, 1997, p. 65; Iordan & Robu, 1978, p. 388) –

¹ florina.bacila@e-uvv.ro.

de exemplu, *floarea florilor* înseamnă „floarea cea mai aleasă / cea mai frumoasă” –, deși „adjectivul al cărui superlativ se exprimă este absent” (Academia Română, 1966a, p. 132).

Gramatica actuală plasează genitivul superlativ în categoria repetițiilor modificate, care „pot să conțină o altă formă gramaticală a primului termen” (Academia Română, 2005, p. 754); prin urmare, ca instrument al superlativului, genitivul „obține, în prezența necesară a repetiției, prin raportul său subordonator, care de data aceasta nu se mai inversează, o suprapunere a aceleiași noțiuni” (Câmpeanu, 1975, p. 160), fenomenul fiind frecvent întâlnit în registrul popular, în stilul beletristic și în limbajul biblic.

În creația lirică a lui Traian Dorz, străbătută, prin excelență, de un puternic filon mistico-religios, structurile de acest tip constituie, alături de alte elemente ale textului, componente-cheie în alcătuirea mesajului unor poeme impregnate de accente scripturistice definitorii. Faptul este relevat, în primul rând, de titlul volumului-capodoperă *Cântarea Cântărilor mele*, în care autorul a inclus – în anii ’70 ai secolului trecut, când și-a revizuit toată opera, regrupând-o în tomuri mai mari, cu circulație, la acea vreme, sub formă dactilografiată – poezii din ciclurile *În așteptarea Mirelui* (1943, tipărit la Beiuș, cu pseudonimul Cristian Dor), *La Nunta noastră* (1944) și *Cântarea Cântărilor mele* (1946), publicate înainte de instaurarea regimului totalitar în România. Cartea cu poeme de dragoste – multe dintre ele, memorabile imnuri ale iubirii, transpuneri ale unor experiențe intime ce derivă din comuniunea cu Dumnezeu – are la bază, așadar, excepționalul volum *Cântările Apocalipsei*, apărut la Sibiu, în Editura „Cartea de Aur”, 1945, ca a zecea carte de versuri a autorului (Dorz, 2005a, p. 433), adăugându-i-se însă alte poezii, unele – plăsmuite în perioada detenției.

Sintagma nominală realizată după tiparul în discuție și care constituie nucleul titlului dat volumului amintit trimite, în mod evident, la cartea *Cântarea Cântărilor* din *Biblie*, configurând, la un nivel superior al interpretării textuale, prin intermediul unui termen emblematic al liricii dorziene, idealul de „cântare” în care se prezintă iubirea desăvârșită. Într-adevăr, versurile reliefează exemplar trăirile lăuntrice ale poetului (și, implicit, ale comunității), pe calea mereu ascendentă a cunoașterii extatice, a dorului de Dumnezeu, imortalizat în secvențe lirice cu virtuți expresive notabile (Băcilă, 2016, p. 182). Mai mult decât atât, într-un poem cu caracter programatic, care încheie seria celor incluse în volumul respectiv și este conceput într-o simetrie strofică ascendentă, imaginile artistice se organizează în acumulări succesive mizând pe îmbinarea dintre imortalizările cadrului natural (foarte numeroase, de altfel, în textul biblic corespondent) și transpunerea lor în universul interior al eului auctorial, sub imperiul comuniunii îndelungate cu El – deziderat suprem al existenței umane pe acest pământ. De remarcat caracterul progresiv al comparațiilor de egalitate, redată cu ajutorul propozițiilor

subordonate introduse prin adverbul relativ *cum*, alături de ocurențele uneia și aceleiași forme de genitiv plural, urmate de un determinant posesiv de persoana I, în al patrulea vers al fiecărei strofe, culminând cu genitivul superlativ din final, menit să puncteze ideea de *cântare* excepțională, sublimă, închinată Divinității, ca rod al credinței (în pofida oricăror limite ori vicisitudini) și al slujirii jertfitoare de-a lungul unui traiect spiritual aparte, al năzuinței spre intimitatea neasemuită a stărilor de taină cu Hristos, spre unirea deplină cu El:

Cum marea și-aduce spre țărmlul dorit / adâncul suspinelor grele, / Ți-aduc din străfunduri, lisuse lubit, / comoara cântărilor mele. // Cum vântul și-aduce din drum nesfârșit, / spre munte, parfum de vâlcele, / Ți-aduc de prin lupte, lisuse lubit, / mireasma cântărilor mele. // Cum crinul și-aduce din noapte, smerit, / spre soare potirul cu stele, / Ți-aduc de prin bezne, lisuse lubit, / lumina cântărilor mele. // Cum stupul de munte și-adună trudit, / din stâncă, dulceața-n inele, / Ți-aduc din durere, lisuse lubit, / nectarul cântărilor mele. // Și-n ceasul răpirii înalt și slăvit, / iubirea Ți-ncheagă din ele, / frumoasă, ca Ție, lisuse lubit, / cununa cântărilor mele. // Când sufletu-mi cântă arzând strălucit, / Ți-aduce-n sclipiri de mărgel / eterna-nchinare, lisuse lubit, / frumsețea cântărilor mele. // Sărută-l și-ascultă, că-Ți dă fericit, / în starea și-n clipele-acele, / suprema-i iubire, lisuse lubit, / **Cântarea Cântărilor** mele! (CCm 199-200, *Cum marea și-aduce*; vezi și PS 134)².

O construcție a mesajului întrucâtva similară cu cea a poemului citat (în ceea ce privește simetria structurilor organizate în succesiune ascendentă, repetiția formei de genitiv plural în primul vers al fiecărei strofe, mărcile pragmatice ale adresării directe ș.a.) se întâlnește în următoarea poezie dintr-un alt volum de versuri, creionând „o lume a emoțiilor intensificate” (Ryken et al., 2011, p. 155), care trebuie să tindă perpetuu către echilibru și armonie, în spiritul comuniunii și al iubirii de semenii, al biruinței asupra răului, al forței binelui suprem, revărsat prin grația divină:

Împrăștie frumsețea cântărilor, lissu, / cum soarele, lumina pentinderi fără-apsu, / căci sufletul ce cântă mereu e mai frumos: / cântarea-l luminează și-l face luminos. // Împrăștie mireasma

² Spre a nu îngreuna parcurgerea trimerelor, am optat, în lucrarea de față, pentru notarea, în text, a referirilor (cu abrevieri) la volumele (aparținându-i lui Traian Dorz) din care au fost selectate secvențele lirice ilustrative, alături de numărul paginii/paginilor la care se află pasajul respectiv și de titlul poeziei. Evidențierile grafice realizate în fragmentele extrase din opera dorziană (exceptându-le pe cele cu caractere cursive, care sunt ale autorului ori ale editorilor) ne aparțin.

cereștilor cântări / cum vânturile poartă parfumuri peste zări..., / căci unde duci cântarea faci sufletul mai blând, / acolo faci iubirii și păcii loc, curând. // Împrăștie fiorul puternicei cântări / cum tunetul își poartă răsunetul pe zări, / căci Oastea care cântă răzbate neînfrânt: / cântarea-i tinerețe, putere și avânt. // Împrăștie **cântarea cântărilor**, Iisus, / și umple lumea-ntreagă cu harul ei de Sus, / s-aduci cu ea trăirea cerească pe pământ, / căci Tu poți sta doar unde e dragoste și cânt! (CA 161-162, *Împrăștie frumsețea*).

Pentru că „sufletul ce se unește cu Dumnezeu nu se mai satură de ceea ce gustă” (Grigorie de Nyssa, 1982, p. 126), legătura cu El, prin iubirea care deschide calea spre cunoaștere, generează necesitatea permanentă de împărtășire cu și din Hristos, în slujire fidelă și în creația artistică împletită cu sacrificiul de sine, concretizată în ceea ce Traian Dorz a numit, cu un termen-reper, *cântare*, veritabil laitmotiv pe care l-a inclus nu numai în titlul integralei lirice (*Cântări Nemuritoare*), ci și în acela al multor (cicluri de) poezii, înțelesul lui presupunând un conglomerat uimitor de manifestări și trăiri mărturisite explicit sau indirect, inclusiv în secvențele așezate de autor, sub forma unui preambul, la începutul volumelor de versuri; iată, în acest sens, un exemplu care presupune (dincolo de repetarea, cu intenții expresive, a nominalului în fiecare pasaj) o sintagmă cu genitivul superlativ asociat cu un determinant posesiv de persoana I plural:

Ție, Care ne-ai înălțat tinerele steaguri și înflăcăratele izbânzi din Cântările Dintâi;

Ție, Care ai dăruit Oastei Tale cele mai grele și cele mai frumoase bătălii cucerite din Cântările Luptătoare;

Ție, Care ne-ai împletit în aceeași lumină Stâlpul de Foc și Stâlpul de Nor din **Cântarea Cântărilor** noastre;

Ție, Care ne-ai însoțit prin Cântările Îndepărtate, ale Anilor, ale Surghiunului și ale Roadelor, către Cântările de Drum, de Sus și din Urmă, trecându-ne din Cântările Nemuritoare în Cântarea Învierii și apoi în a Veșniciei,
– toată slava tuturor acestora!... (CVeșn 5, [*Închinare*]).

Confesiuni despre adâncul de taină al inimii așezat pe altarul creației artistice se regăsesc și în meditațiile autorului:

„Râul vieții mele a curs atât de puțin printre luminișuri și atât de mult printre scrâșnete...

Dar din toate s-a alcătuit **Cântarea Cântărilor** mele, fiindcă dragostea Preaiubitului meu mi-a fost totdeauna nedespărțită și dulce.” (Dorz, 2000, p. 51).

Așadar, ceea ce desemnează genitivul superlativ din asemenea situații își găsește certe rezonanțe în textele biblice și se integrează într-o chemare stăruitoare (cu semnificații complexe) a întregii ființe către absolutul divin. Privită dintr-o atare perspectivă, *Cântarea Cântărilor* rămâne cea mai frumoasă, mai înaltă și mai plină de sens dintre toate celelalte, însă cel mai greu de transpus *acum* și *aici*, în maniera uzuală din cotidian. Ea

se va concretiza desăvârșit *Atunci* și *Acolo*, în dimensiunea transcendenței, din care sufletul însetat de Dumnezeu trăiește la intensitate maximă, în sfera teluricului, misterul unor neuitate împărtășiri ale parcursului său existențial aflat într-un urcuș lăuntric susținut, tinzând spre lumina divină, dar pendulând între spiritul ascensiunii sacre și prăbușirile proprii condiției telurice, între beatitudinea extatică și limitele umanului (Băcilă, 2021, p. 373),

între tăcerea intimității mult așteptate și manifestările caracteristice spiritului comunitar. Dincolo de ecourile armoniilor comune, de orice bariere ale comunicării obișnuite, *Cântarea Cântărilor* își păstrează menirea inimitabilă de a reflecta *altfel* mesajul divin încărcat de însemnele iubirii nemărginite a lui Dumnezeu pentru om, în unicitatea și perfecțiunea Sa inconfundabilă, asigurându-și perenitatea.

Demn de semnalat este și faptul că, la începutul volumului *Cântarea Cântărilor mele*, autorul a așezat un poem emblematic care sintetizează, prin intermediul unei succesiuni vizibil ascendente a sintagmelor cu genitivul superlativ (după tipare similare celui discutat deja), trăsăturile și rolurile excepționale ale Divinității, organizate sub forma unor definiții lirice cu caracter encomiastic, fiecare fiind o consecință firească a celei precedente; ele fac referire, rând pe rând, la „ceva despre natura Lui divină, despre scopurile, caracterul și activitățile Sale” (Ryken et al., 2011, p. 274), devenind echivalente semantic cu însuși numele Lui, ca teonime cu multiple corespondențe îndeosebi în pasajele din *Cartea Psalmilor* și în limbajul liturgic românesc:

Isus, / numai Tu ești, / Isus, // Cântarea cântărilor mele / și Raiul, de raiuri mai sus; / Frumsețea frumseților mele, / Isus, numai Tu ești, Isus. // Isus, numai Tu ești, Isus, / Dorința dorințelor mele / și Soarele sorilor Sus; / Răspлата răsplăților mele, / Isus, numai Tu

ești, Iisus. // Iisus, numai Tu ești, Iisus, / **Comoara comorilor** mele / și
Totul a tot ce e Sus; / **Iubirea iubitilor** mele, // **Iisus**, / **numai Tu ești**,
/ **Iisus!** (CCm 4, *Iisus, numai Tu ești, Iisus*).

Poemul citat evidențiază realitatea transcendentă a frumuseții Sale inefabile, arhetipale, în forma ei pură, „care depășește de departe orice corespondent pământesc” (Ryken et al., 2011, p. 362). Într-adevăr,

frumusețea e numele lui Dumnezeu, unul din numele Lui, înțelegând prin nume atributele divine [...]. Acest nume sau această însușire e strâns legată de calitatea de Creator al lumii. Lumea e oglinda Creatorului ei. Ea îi răsfrânge chipul și însușirile. Chiar numele lumii e frumusețe, fiindcă lumea se numește cosmos, adică ordine sau podoabă (Crainic, 1994, p. 105);

de aici, și aspirația ardentă a sufletului spre îndumnezeire. De reținut că sugestia luminii (principiu al vieții și al binelui) se concretizează, în context, prin valențele simbolico-expresive ale unui element care, prin excelență, trimite la energia făuritoare a cunoașterii, la sursa permanentă a bucuriei autentice, a vieții spirituale și materiale: *soarele*. Iluminarea interioară vizează însă și contemplarea frumuseții de nespus a chipului lui Dumnezeu, într-un mister suprem al revelației, dublat de liniștea adâncă ce inundă și înnoiește sufletul, transcende abisurile lui și facilitează nu doar regenerarea lăuntrică, ci și ascensiunea pe calea credinței. Astfel se ajunge la atingerea celui mai prețios deziderat (a cărui valoare și importanță se repercutează fundamental – în viziune creștină – asupra traseului ființial al oricărui om): prezența Lui atotputernică și restauratoare, contopirea cu El (în sens biblic), în urma transfigurării prin credință și speranță, prin suferință și jertfă de sine, ca recompensă absolută a unei vieți dedicate plener căutării și slujirii Lui, în ascultare și respect față de preceptele Cuvântului Sfânt. În fine, iubirea – stare și, deopotrivă, lucrare / acțiune – conferă spiritului despovărare de banalul existențial, beatitudine și splendoare imposibil de transpus în creație sau în emoția trăirii din comuniunea cu Cerul și cu semenii.

„Dumnezeu dorește să ajungă la persoana creată, sau la unirea Lui cu ea, nu numai prin extazul Lui spre ea, ci și prin extazul ei spre El.” (Stăniloae, 2003, p. 289). Aceasta face ca însuși sentimentul dorului să devină sinonim, în anumite ipostaze, cu cel drag, confundându-se cu el – în cazul de față, cu Cel ce guvernează infinitul eternității, împărăția Cerurilor, spre care năzuiește sufletul însetat de nemurire. Sunt semnificații actualizate în versuri al căror mesaj se configurează în jurul indefinibilului „dor sfânt” ce animă ființa în pendularea ei între agonie și extaz, între înălțimi și abisuri, între trecut și viitor, pregătindu-i-o pentru desprinderea

de „aici” și pentru ancorarea definitivă la „Țărmlul Celălalt”, încărcat de splendoare și de sacralitate, unde nu mai există niciun fel de graniță între reperele extreme ale unor dimensiuni aparent contrastante, antinomice. De remarcat, în acest sens, sintagmele nominale cu genitivul superlativ ce conțin, alături de substantivul *dor* – centru de grup (articulat sau nu), reluat ca determinant la plural –, un adjectiv pronominal posesiv de persoana I sau a II-a singular; ele substituie numele lui Dumnezeu (cu rol de adresare sau de referire), contribuind la relevarea intensității maxime cu care sunt percepute melancolia nemărginită și înălțarea stimulatorie, menite să reclădească devenirea continuă prin aspirația excepțională (deloc de neglijat) spre eternitate. Exemplificăm, în continuare, secvențe lirice reprezentative pentru crezul artistic și spiritual al autorului:

Dor al dorurilor mele, / strălucit și sfânt, și nalt, / toată dragostea mea suie / către Țărmlul Celălalt... // Cum, atrase-n dor de țărmluri, / cheam-un val pe altul val, / mi se cheamă-a' mele doruri / către Țărmlul de cristal. // Orice clipă îmi aduce / alt nou dor Acolo Sus, / unde inima-mi, cu toată / dragostea, pe veci mi-ai dus. // Alt nou dor în orice clipă / Îți aduce-n Sfântul Prag / tot ce pot avea pe lume / mai curat, mai scump, mai drag. // Rugăciunea și cântarea / vin să-Ți spună-n lacrimi cât / Te dorește-un suflet care / Te iubește-atât, atât... // Cât Te cheamă, cât suspină, / cât așteaptă clipa când / Țărmlul fericirii Tale / Ți-l va săruta plângând... // Care-i valul ce m-ar duce / până Dincolo-ntr-un salt?... / **Dorul dorurilor** mele / de pe Țărmlul Celălalt! (CCm 17, *Dor al dorurilor mele*);

Unde-i albul suflet, oare, / care te-nțelege, / unde-i mâna iubitoare, / rănile să-ți lege – / mâna albă, mâna moale, rănile să-ți lege? // Cazi..., dar sufletul tău suie / zâmbet alb spre soare, / către Țara unde nu e / dor și depărtare – / unde nu e despărțire, dor și depărtare, // Unde te așteaptă-n cale / veci de slăvi senine, / Țara dorurilor tale, / porumbel străine – / **Dorul dorurilor** tale, porumbel străine... (CCm 53, *Porumbel...*);

În tot ce e frumos – și-n toate / e-un farmec minunat și sfânt, / ce-n inimă, privind, coboară / puternic raiul pe pământ. // Dar parcă toate de pe lume / și poate că și-n Cer, la fel, / au numai câte-un singur farmec / sau har... și-n veci rămân cu el, // Pe când Tu, al Iubirii Soare, / Tu, al Cântării dulce Foc, / Tu, **Dorul dorurilor** mele, / le-ai veșnic toate la un loc! (CCm 64, *Stăpânul ascultării mele*).

Astfel, dorul (prototip al Logosului), care implică, în percepția firească a condiției umane, absența și depărtarea, generează o singurătate imensă atunci când El nu e de față, însă îndrumă, în mod discret, gândul și simțirea pătrunzătoare (în toată plinătatea lor) într-o comuniune spiritualizată unică, vie, care conferă sufletului libertate în Hristos, frumusețe și prospețime – sens fundamental al cunoașterii continue și al ființării pe pământ, desăvârșite în veșnicie.

Tot în legătură cu teonimele din poezia dorziană, semnalăm și o secvență selectată din versificarea unui psalm, în alcătuirea căreia grupul nominal cu valoare de intensitate maximă include substantivul *Domn*, „numele revelat al lui Dumnezeu” (Ivăniș Frențiu, 2013, p. 80), creându-se, astfel, dincolo de rezonanțele biblice și liturgice evidente, o repetiție cu rol stilistic, accentuată de utilizarea, în versul al treilea, a unei structuri sinonime, cu valențe similare genitivului superlativ, care vine să sublinieze, o dată în plus, atotputernicia, strălucirea și măreția Divinității:

Lăudați pe Domnul, căci El este bun, / căci în veac Îi ține îndurarea Lui,
/ Lăudați pe Domnul dumnezeilor, / că-n vecie ține mila Domnului! //
*Lăudați pe **Domnul domnilor** în veac / toți acei ce-l sunteți Domnului pe plac!* //
Lăudați pe **Domnul domnilor** în veac, / căci în veac va ține îndurarea Sa, / Pe-Acel Singur Care face mari minuni, / căci în veșnicie mila-l va ținea. (CP 269, *Psalmul 136*).

Alteori, genitivul superlativ implică o sintagmă nominală frecvent vehiculată în special în cărțile *Vechiului Testament*, cu referire la spațiul sacru al închinării din templul poporului evreu, „locul preasfânt” al întregului edificiu, în care nu intra decât marele preot, o dată pe an. În textele poetice de o asemenea factură, *Sfânta Sfintelor* ajunge să fie o imagine a protecției divine, a intimității sufletului cu Dumnezeu în rugăciune, iar organizarea mesajului mizează pe anumite transferuri metaforice și comparații explicite care concentrează și, totodată, detaliază, în cheie simbolică, etapele stării de taină în dialogul cu El:

În fața Crucii mi se moaie / întreagă neliniștea mea, / ca lumânarea ce se-ndoaie / sub flacăra-i cu mult prea grea. //
Și mi se ușurează toată / povara sufletului meu / ca ramul ce e frânt deodată / de rodu-i cel cu mult prea greu. //
Și ochii-n lacrimi mi se-mbracă / înfiorați și suspinând, / ca trandafirul ce s-upleacă / sub roua-i prea mult picurând. //
Și tot străfundul zării mele / mi se înalță spre Iisus / ca cerul când, prea greu de stele, / din ape se apleacă-n sus... //
Și inima-mi la rai se suie / ușor și liniștit așa / ca fumul tainic de tămâie / din **Sfânta Sfintelor** cândva... (CNem 72-73, *În fața Crucii*);

Doamne, lacrimile-aceste / care-mi curg acuma râu / multe sunt și grele, Doamne, / ca semințele de grâu / – fă-le, Doamne, să rodească (*bis*)³ / spice pline, pân' la brâu! // Doamne, rugăciunea asta / ce se 'naltă suspinând / ca mireasma tămâierii / **Sfintei Sfințelor** – arzând / – ferește-o cu-mplinirea (*bis*) / fericitului ei gând! // Doamne, -mpărtășirea asta / pentru care nu e grai, / care-i taină și cutremur / ca o mergere prin Rai, / prelungește-o pe vecia (*bis*) / părtășiei ce i-o dai! (CNoi 86-87, *Doamne, lacrimile-aceste*);

Pe ziua asta, cea mai lungă, / scriu lacrimi cum mai grele nu-s / – nimic să vadă ochii firii, / ci numai cei cu vază de Sus. // La cea mai 'naltă despărțire, / solstițiul iubirii-mi cresc / și-l 'nalt în raze și în lacrimi, / să ardă-n creștetul ceresc. // De Fața Lui descoperită / lipesc obrazul meu scăldat / când fruntea mea cu spini mai arde / sărutul cel din urmă dat. // Pe locul rugăciunii Sale / din **Sfânta Sfințelor** de ieri, / în vârful lacrimii Cântării, / ard trei serafice tăceri. // Pe-altarul Tainei Tămâierii / trei rane roșii sufăr mut, / de peste ele mă privește / frumosul serafim tăcut. // Le-adăp cu sângele iubirii / și-aripa lui plecată lin, / înfiorată, mă atinge / c-o sărutare și-un suspin... (CNoi 191-192, *Pe ziua asta lungă*).

De remarcat, în poemele citate, integrarea, în aceste tablouri ale închinării și ale comuniunii, impregnate de puternice analogii cu textele / episoadele biblice, a simbolului *tămâii* – „un element fizic care amintește de o realitate eternă” (Ryken et al., 2011, p. 996) și, în același timp, „o emblemă pentru cel care împlinește o funcție sacerdotală” (Chevalier & Gheerbrant, 1995, p. 343), o componentă ce potențează valoarea înaltă a actului sacrificial, supunerea reverențioasă, diversele ipostaze ale relației dintre om și Divinitate. Asemenea imagini cu funcție simbolică și, totodată, expresivă, mizând pe transferuri semantice, cu ecouri imperative în evidențierea semnificațiilor desprinse din pasajele scripturistice și din adevărurile

³ Indicația (*bis*), prin care se solicită repetarea unei părți dintr-o bucată muzicală sau dintr-un program artistic, întâlnită, nu o dată, în opera lirică a lui Traian Dorz (și nu numai în dreptul unor versuri din volumele tipărite, ci chiar în variantele lor din manuscrise), atestă că, încă din momentul plăsmuirii poeziilor, autorul avea percepția clară a muzicalității acestora, trăind cu intensitate maximă ceea ce scria, inclusiv la nivelul armoniei interioare a textelor – idei reflectată și în meditațiile sau în îndemnul desprinse din anumite pasaje ale volumelor sale în proză, de factură memorialistică ori eseistică. În definitiv, este vorba despre un deziderat mărturisit indirect, adresat viitorilor compozitori ai melodiilor pe care poemele respective aveau să le primească de-a lungul timpului. De altfel, prin sărbătorile literare pe care le inițiasă în anii '80 ai secolului trecut, poetul „modelase” / instruisă tineri cu asemenea înclinații evidente, provocându-i să și le valorifice constructiv. În acest sens, poate nu e deloc întâmplător faptul că Traian Dorz a preconizat ca însăși integrala creației sale lirice să se intituleze *Cântări Nemuritoare*.

teologice aplicabile în viața cotidiană (la nivel individual sau în dimensiunea comunității creștine), pot fi reperate și în următoarele fragmente selectate din volumele de meditații ale lui Traian Dorz:

Ne pregătim să intrăm într-o Sărbătoare... Ne apropiem de un altar...
[...]

Leapădă-ți veșmintele cu care ai umblat până acum – și îmbracă, chiar de la intrare, haina de nuntă cerută de Mântuitorul, în Sfânta Evanghelie. Căci nimeni nu va putea rămâne aici, în **Sfânta Sfintelor** Domnului, fără această haină [...].

Prezența Domnului este lumină – și cine se apropie de El trebuie să se sfințească. (Dorz, 2005b, p. 319);

„Conștiința este în noi **Sfânta Sfintelor** din templul nostru duhovnicesc, sanctuarul nostru cel tainic, locul nostru sfânt în care nu trebuie să lăsăm să pătrundă nimic necurat, niciodată.” (Dorz, 2000, p. 73);

„Avem etern un singur templu,
la mijlocul singurei noastre Cetăți,
iar în **Sfânta Sfintelor** lui, un singur altar,
pe care arde un singur foc:
Iubirea.” (Dorz, 2000, p. 100).

Pe de altă parte, într-o poezie ce reflectă, într-un paralelism izbitor cu *Cântarea Cântărilor* din *Biblie*, frumusețea miresei aflate într-o așteptare plină de adorație, genitivul superlativ desemnează spațiul nelimitat al transcendenței, denumit, de altfel, în opera lui Traian Dorz, prin diverse substantive proprii ori grupuri nominale (Băcilă, 2017) cu certe ecouri în textele biblice și care trimit la ideea de manifestare directă a fericirii autentice, a sacralității celei mai înalte, a puterii lui Dumnezeu, a împlinirii perene în prezența Lui, în infinitul existenței de dincolo de sfera profanului – altfel spus, locul, timpul și starea ieșirii din locul, timpul și starea obișnuită, din firescul mărginit al condiției umane:

Cu cântec și cu veselie / e **cerul cerurilor** plin, / pe strălucita lor câmpie, / să strălucești de bucurie, / lubito, scoală-te și vin'! // O, vino, viile-nflorite / împart parfumul lor divin, / în Pomul Vieții, pârguite, / te-așteaptă roadele dorite, / lubito, scoală-te și vin'! (CCm 139, *Sfârșit e tot ce-a fost durere*).

O serie de secvențe lirice includ structuri cu genitivul superlativ întrebuințate adesea în comunicarea curentă și considerate, în lucrările de specialitate, locuțiuni adverbiale de timp, cu sensul „de-a pururi, pentru totdeauna, în eternitate; veșnic,

permanent, mereu". În alcătuirea lor intră pluralul masculin al substantivului *veac* (inclusiv în poziția de centru al grupului respectiv), specific sintagmelor stabile, care cunosc, de altfel, diverse variante formale, generate de substituția prepoziției inițiale:

– Voi, care nu gândiți nici astăzi / și nici nu vreți să țineți seama /
ce iad spăimântător și veșnic e depărtarea de Hristos, / ce noapte
veșnică-i aceea neluminată de-o nădejde, / de nicio singură nădejde,
/ – **pe vecii vecilor** închis!... (CR 129, *Ușa*);

„Celor ce-și păstrează una / calea și credința lor, / bucuria și cununa / **până-n vecii vecilor**!... // Celor ce, și-nfrânți, se luptă, / chiar zdrobiți, cred ne-nfricat, / – o cinstire ne-ntreruptă / și un nume neuitat.” (CS 60, *Csc înainte*);

Nu spune, făptuind păcatul, / c-ai fost silit să-l făptuiești, / căci
nimeni nu te poate face / să-l faci atunci când nu voiești. // Oricât
de crâncenă-ar fi sila, / cu orișice-ar amenința, / tot nu ți-ar birui
voința, / să faci ce-ntr-adevăr n-ai vrea. // Chiar și ființa cea mai slabă
/ ajunge de nebiruit / când hotărâtă-i legământul / să-și țină până la
sfârșit. // De-aceea, dacă-ți calci credința / și-ți uiți iubirea ta dintâi,
/ **în vecii vecilor** tu singur / de-aceasta vinovat rămâi. (CS 223, *Nu
spune, făptuind păcatul*).

Sunt și situații când locuțiunile în discuție înglobează singularul (repetat al) substantivului amintit: „*Numai slava, numai slava lui Iisus*⁴ / *este fără de apus / și-ndulcirea, și-ndulcirea Feței Lui / ține-n veacul veacului.*” (Cînv 102, *Nicio desfătare-n lume*); „*Slavă Sus și jos, / slavă Sus și jos, / să cântăm c-a înviat Iisus Hristos, / Preamărire Lui, / preamărire Lui / până-n veacul, până-n veacul veacului.*” (CNoi 15, *Fie-n veci slăvit*). Alteori, prezența în text a pluralului *veci* nu presupune sudarea grupurilor și dobândirea statutului de locuțiuni, ci este vorba despre îmbinări analizabile ale căror semnificații „sugerează un timp sacru nelimitat” (Ivăniș Frențiu, 2013, p. 57, 104), fapt demonstrat de ocurența, în vecinătatea acestui nominal, a unor determinări atributive, realizate printr-o propoziție subordonată relativă ori printr-un adverb precedat de prepoziție: „O, Sfinte Duh, Putere Sfântă, / **pe vecii vecilor** ce vin, / pătrunde-mi viața cu sfințire, / să fiu o unică trăire / cu Domnul meu, deplin, deplin!” (CCm 163, *O, dac-aș fi unit cu Tine*); „Te vom slăvi-ntr-un viitor / **cât vecii vecilor** de-apoi, / Iisus, Preascump Mântuitor, / c-ai fost așa de bun cu noi!” (CVeșn 126, *Cum n-am putut gândi*).

⁴ O atare opțiune vizând construcția metrico-ritmică a versului (reperabilă în numeroase creații lirice ale autorului) poate fi legată de intenția sa de a-i sugera viitorului compozitor anumite aspecte referitoare la tiparele melodice în care să plaseze textul poetic respectiv.

După cum se observă, sintagmele cu genitivul superlativ se înscriu în rândul elementelor-cheie ale construcției textuale, devenind, alături de alte componente ale discursului liric, repere de netăgăduit ale mesajului configurat de autor, cu atât mai mult cu cât, în pofida redundanței generate astfel, ele implică, prin postpunerea unuia și aceluiași substantiv, o expresie lingvistică specială a ideii de intensitate maximă, generatoare de efecte stilistice incontestabile. Unele reprezintă grupări locuționale, în timp ce altele sunt utilizate cu rol de substantive proprii compuse, menite să substituie numele Divinității sau anumite concepte fundamentale ale spiritualității de sorginte biblică, concentrând veritabile mărturisiri de credință, impregnate de evidențele revelației divine care transcend fără ezitare dimensiunile rațiunii umane. Prin intermediul versurilor, viziunea lui Traian Dorz se convertește într-o concretizare a unor adevăruri dogmatice, reunite adecvat într-o teologie mistică poetică despre *îndumnezeire* – prin permanenta hristificare și năzuință către desăvârșire –, despre eternitatea în prezența strălucirii divine, despre lumina vie a harului, a fericirii sfinte și a iubirii de Dumnezeu.

Foarte frecvent, construcția mesajului poetic mizează pe un limbaj simplu la prima vedere, valorificat însă expresiv, în acumulări și în simetrii care integrează structuri complexe, repetiții realizate progresiv, metafore și comparații sau diferite formule poetice menite să reliefeze trăirea în ascendență, candoarea și dramatismul mărturisirilor lirice, constituite, nu o dată, cu intenția adresării directe spre Divinitate, purtând mărci bine-cunoscute ale dialogului și, ca atare, actualizând funcția conativă și funcția fatică – elemente esențiale ale limbajului.

Poeziile conturează, în toată complexitatea lor, imaginea de ansamblu a unui spirit (singular sau comunitar) legat afectiv (și efectiv), în totalitate, de Cel Căruia I s-a încredințat, pentru totdeauna, dincolo de puterea de percepție obișnuită a acestui fapt, necesar mai ales pentru a permite descoperirea și cunoașterea plenară a sinelui (mergând chiar până la autodepășire) și pentru a facilita, în pofida așteptării îndelungi ori a aparentei singurătăți, pătrunderea în sfera vieții veșnice, cu speranță și trăire constantă în rugăciune, dedicare, iubire, sfințenie, împreună cu Dumnezeu, ca o condiție obligatorie a ființării și ca o permanență care întregește imboldul creator al existenței rostuite definitiv în(tru) El.

BIBLIOGRAFIE

- Academia Română. (1966a). *Gramatica limbii române*. Volumul I. Editura Academiei.
- Academia Română. (1966b). *Gramatica limbii române*. Volumul al II-lea. Editura Academiei.
- Academia Română. (2005). *Gramatica limbii române. II. Enunțul*. Editura Academiei Române.

- Avram, M. (1997). *Gramatica pentru toți*. Humanitas.
- Băcilă, F.-M. (2016). *Dorziana – o (re)construcție a textului prin limbaj*. Excelsior Art.
- Băcilă, F.-M. (2017). Nume ale Împărăției Cerurilor în poezia lui Traian Dorz. În O. Felecan (ed.), *Name and Naming. Proceedings of the Fourth International Conference on Onomastics „Name and Naming”. Sacred and Profane in Onomastics, Baia Mare, September 5-7, 2017*, (p. 1141-1150). Mega. Argonaut.
- Băcilă, F.-M. (2021). *Dorziana – poemul (ne)cuvântului întemeietor*. Cosmopolitan Art.
- Brâncuș, G., & Saramandu, M. (s.a.). *Gramatica limbii române*. Volumul I. *Morfologia*. Atos.
- Câmpeanu, E. (1975). *Substantivul – studiu stilistic*. Editura Științifică și Enciclopedică.
- Chevalier, J., & Gheerbrant, A. (1995). *Dicționar de simboluri*. Volumul 3. *P – Z*. Artemis.
- Crainic, N. (1994). *Nostalgia paradisului*. Moldova.
- Grigorie de Nyssa, S. (1982). *Scrieri*. Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- Iordan, I., & Robu, V. (1978). *Limba română contemporană*. Editura Didactică și Pedagogică.
- Irimia, D. (1997). *Gramatica limbii române*. Polirom.
- Ivăniș Frențiu, M. (2013). *Aspecte ale limbajului liturgic românesc*. Casa Cărții de Știință.
- Ryken, L., Wilhoit, J. C., & Longman III, T. (ed.). (2011). *Dicționar de imagini și simboluri biblice*.
- Stăniloae, D. (2003). *Teologia dogmatică ortodoxă*. Volumul I. Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

SURSE

- CA = Dorz, T. (2006). *Cântarea Anilor*. „Oastea Domnului”.
- CCm = Dorz, T. (2007). *Cântarea Cântărilor mele*. „Oastea Domnului”.
- CÎnv = Dorz, T. (2007). *Cântarea Învierii*. „Oastea Domnului”.
- CNem = Dorz, T. (2007). *Cântări Nemuritoare*. „Oastea Domnului”.
- CNoi = Dorz, T. (2008). *Cântări Noi*. „Oastea Domnului”.
- CP = Dorz, T. (2005). *Cântările Psalmilor*. „Oastea Domnului”.
- CR = Dorz, T. (2006). *Cântările Roadelor*. „Oastea Domnului”.
- CS = Dorz, T. (2008). *Cântări de Sus*. „Oastea Domnului”.
- CVeșn = Dorz, T. (2007). *Cântarea Veșniciei*. „Oastea Domnului”.

Dorz, T. (2000). *Mărgăritarul ascuns*. „Oastea Domnului”.

Dorz, T. (2005a). *Hristos – mărturia mea*. „Oastea Domnului”.

Dorz, T. (2005b). *Hristos – Tezaurul Împăratului Solomon*. „Oastea Domnului”.

PS = Dorz, T. (2006). *Poemele lui Solomon*. „Oastea Domnului”.

Florina-Maria Băcilă

THE SUPERLATIVE GENITIVE IN TRAIAN DORZ'S POETRY

Summary

The current paper aims at an analysis of a construction with remarkable stylistic valences for the message of Traian Dorz's lyrics: the Superlative Genitive. We will have in view the structures created by repeating nouns in their Genitive plural forms, including in associations with adverbial phrases. On the other hand, some groups of this type represent substitutes of Divinity's name, giving the text, once more, expressive hues. Beyond the simple materialisation of such grammatical and key significations, the use, in the dorzian poetry, of these phrases highlight aspects regarding unquestionable theological truths, the author's artistic belief, his conception about lyrical creation and about the existential paths of man in relation with God.

Keywords: genitive, superlative, grammar, stylistics, mystical-religious poetry

Флорина-Марија Бачила

ГЕНИТИВ СУПЕРЛАТИВА У ПОЕЗИЈИ ТРАЈАНА ДОРЗА

Резиме

Циљ овог рада је анализа конструкције са стилским валентностима значајним за поруку стихова Трајана Дорза: генитив суперлатива. Усредсредићемо се на структуре настале понављањем именица у множини генитива, укључујући и односе који имају статус прилошких одредби. С друге стране, неке групе овог типа представљају супституте за назив божанског, дајући изнова тексту изражајне нијансе. Осим једноставне материјализације оваквих граматичких вредности и кључних значења, употреба таквих синтагми у Дорзовој поезији истиче аспекте који се односе на неупитне теолошке истине, ауторово уметничко уверење, његову концепцију лирског стваралаштва и егзистенцијалне путеве човека у односу са Богом.

Кључне речи: генитив, суперлатив, граматика, стилистика, мистичко-религијска поезија